

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เด็กปฐมวัย” เป็นวัยที่ร่างกายและสมองกำลังเจริญเติบโต ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยการได้สำรวจ เล่น ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือก ตัดสินใจ ใช้ภาษาสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ผู้ที่รับผิดชอบจึงมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กสังเกต สำรวจ สร้างสรรค์ และยิ่งเด็กมีความกระตือรือร้นยิ่งทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ในเด็กวัยนี้เป็นพิเศษจะเป็นพื้นฐานที่ช่วยเตรียมความพร้อมพัฒนาการทุกด้านให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและการดำเนินชีวิตของเด็กต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : ความนำ) โดยเฉพาะในด้านสติปัญญานั้น พบว่า สติปัญญาของเด็กเมื่ออายุ 1 ปี มีพัฒนาการร้อยละ 20 เมื่ออายุ 4 ปี จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50 และในระหว่าง 4 – 8 ปี สติปัญญาของเด็กจะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 อีกร้อยละ 20 จะพัฒนาในช่วงที่มีอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป (Bloom, 1964; อ้างถึงใน สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ 2545 : 1) การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาให้กับเด็กปฐมวัยในช่วงดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสติปัญญาจะมีการพัฒนาอย่างสูงสุดและต่อเนื่องในวัยดังกล่าว ซึ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อเป็นรากฐานที่ดีที่ช่วยให้เด็กสามารถก้าวไปสู่จุดหมายด้วยความมั่นคง พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของสังคม

องค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการด้านสติปัญญานั้นมีด้วยกันหลายองค์ประกอบ ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญขององค์ประกอบหนึ่ง ดังที่ไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner, 1993) ได้จำแนกความสามารถหรือปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 9 ด้าน คือ สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) สติปัญญาด้านตรรกะ / คณิตศาสตร์ (Logical / Mathematics Intelligence) สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily / Kinesthetic Intelligence) สติปัญญาด้านดนตรี (Musical / Rhythmic Intelligence) สติปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) สติปัญญาด้านตน หรือการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

สติปัญญาด้านการรักษารธรรมชาติ (Naturalistic Intelligence) สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual / Spatial Intelligence) สติปัญญาด้านการดำรงชีวิต (Existential Intelligence)

ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ เป็นทักษะการเรียนรู้หนึ่งที่เด็กปฐมวัยมักจะเข้าใจ และสื่อความหมายได้ยาก เป็นความสามารถของสมองซีกซ้ายและเป็นความสามารถทางสติปัญญา ด้านหนึ่งของมนุษย์ แต่ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์มีความสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมาก เนื่องด้วยสิ่งทั้งปวงหรือวัตถุใด ๆ มิได้มีความถาวรตลอดไป มักจะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา วัตถุเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงมุมมอง เปลี่ยนแปลงตำแหน่ง ระยะทางของการมองวัตถุ ที่ปรากฏก็จะเปลี่ยนไป การรับรู้ และการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ เป็นความสามารถด้านมิติสัมพันธ์อย่างหนึ่ง (วรวรรณ เหมชะญาติ 2536 : 1) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์เป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ด้วย แมคจี กู๊ด และสมิท (McGee,1979 ; Good, 1977 ; Smith. 1964; อ้างถึงใน ล้วน สายยศ. 2543 : 24) ซึ่งการรับรู้เกี่ยวกับมิติสัมพันธ์นั้น สามารถพัฒนาได้ตั้งแต่วัย (พิชากร แปลงประสพโชค 2540 : 3) รวมทั้งแชปแมน (Chapman, 2544 : 1) ได้ให้ทัศนะว่า ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์นี้เริ่มด้วยการที่ประสาทสัมผัสด้านการเห็นปรับภาพการรับรู้โลกรอบตัวให้แหลมคมยิ่งขึ้น ตาจะทำหน้าที่แยกแยะสี รูปร่าง พื้นผิว ความลึก มิติ และความเกี่ยวพัน เมื่อความสามารถด้านนี้เริ่มพัฒนา ความประสานสอดคล้องของตา-มือ และการควบคุมกล้ามเนื้อจะช่วยให้คนเราสามารถนำรูปร่างและสีที่เห็น จำลองผ่านออกทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งความสามารถด้านมิติสัมพันธ์นี้สามารถเสริมสร้างและพัฒนาได้ โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นจินตนาการ การสร้างสรรค์ และการใช้ความคิดอย่างอิสระ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2542 : 34) โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ดังที่ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 48; อ้างถึงในสุภาพร ลีแอล 2551: 2) กล่าวว่า ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติ คือ ให้เด็กลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความสามารถของตนในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น การทำศิลปะ การประกอบอาหาร และการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น

กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เด็กปฐมวัยมีความสุขกับการเรียน ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของเด็กๆระดับนี้ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงจะมีความสนใจในการร้องเพลง หรือการเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะต่าง ๆ ให้เข้ากับจังหวะเพลง ครูควรจัดกิจกรรมโดยใช้เพลงประกอบการเคลื่อนไหวเป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อสร้างความสนใจและก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ครูได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้ โดยบรรจุเนื้อหาที่ครูต้องการให้เด็กเรียนรู้ลงไปในเรื่องเพลงและเลือกเพลงที่มีทำนองเพลงที่คุ้นเคยอยู่แล้ว

เช่น เพลงพื้นบ้าน ดังที่โชคส์กี (Choksy, 1981: 17; อ้างถึงใน เขียวพา เศษะกุลต์ 2542: 8 0) กล่าวถึง เพลงที่เหมาะสมที่จะให้เด็กได้ฝึกฟังและเคลื่อนไหวเพื่อให้เรียนรู้และจำเพลงได้นั้น นอกจากจะมีเพลงคลาสสิก ซึ่งถูกแต่งโดยคีตกวีเอกของโลกแล้ว ก็ยังมีเพลงพื้นเมืองของชาติต่าง ๆ และที่สำคัญสำหรับเด็กไทยก็คือเขาควระจะได้ฟังและรู้จักเพลงไทย ดี ๆ เพื่อความภาคภูมิใจในศิลปะประจำชาติและเพื่อความทรงจำเพลงอันจะเป็นการรักษามรดกของชาติไว้ เป็นการช่วยให้เด็กร้องเพลงได้อย่างสนุกสนาน และได้รับความรู้ตามที่ครูต้องการให้โดยไม่รู้ตัว

นอกจากนี้ พรพิไล เลิศวิชา (2550: 81) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ในการเคลื่อนไหว ยังจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับมิติ ระยะ ทิศทาง เวลา ความเร็ว แรง ที่ว่าง พื้นที่ ฯลฯ ซึ่งการรับรู้นี้เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง และเป็นพื้นฐานความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ การที่จะสอนความรู้เรื่องมิติ ระยะ ทิศทาง เวลา ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในด้านมิติสัมพันธ์ โดยการบอกจดยกตัวอย่างเดียวเด็กไม่สามารถเข้าใจ และปฏิบัติได้ เพราะการรับรู้เหล่านี้ต้องมาจากการได้ลงมือปฏิบัติจริง เด็กจึงจะพัฒนาความคิดนามธรรมขึ้นมา ในขณะที่เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับพัชรี ผลโยธิน (2533: 69) ที่กล่าวว่า เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมด้วยประสบการณ์ของตนเอง ครูจึงต้องคอยเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์อย่างมีจินตนาการจากการเคลื่อนไหว นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ในการเคลื่อนไหว ยังจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับมิติ ระยะ ทิศทาง เวลา ความเร็ว แรง ที่ว่าง พื้นที่ ฯลฯ ซึ่งการรับรู้นี้เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตนเอง ทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง และเป็นพื้นฐานความสามารถด้านมิติสัมพันธ์

ด้วยเหตุผลและแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและสนใจที่จะนำแนวทางการจัดกิจกรรม การเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์ มาใช้พัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูปฐมวัย ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง และพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวประกอบเพลง และความสามารถในด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ประชากร

ประชากร คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุ 3 - 4 ปี ที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นเตรียมอนุบาล 2 ในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 20 นาที ในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา คือ

3.3.1 *ตัวแปรต้น* คือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์

3.3.2 *ตัวแปรตาม* คือ ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์

4. สมมติฐานการวิจัย

ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม

5. ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ ดังนี้

5.1 การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยจำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการจำแนกความเหมือนความแตกต่างของวัตถุ ด้านความสัมพันธ์ของตำแหน่งวัตถุและทิศทางของวัตถุ และด้านการต่อเข้าแยกออกจากกันของวัตถุ

5.2 ในช่วงระยะเวลาของการทดลอง 8 สัปดาห์ เด็กปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่างก็จะได้รับอิทธิพลภายนอกอื่น ๆ ตามธรรมชาติ เพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์เท่าเทียมกัน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์ หมายถึง กิจกรรมที่เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายด้วยการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ได้แก่ การวิ่ง การเดิน การกลิ้ง การกระโดด และการเคลื่อนไหวแบบไม่เคลื่อนที่ได้แก่ การก้มตัวการบิดตัว การหมุนตัวไปตามเนื้อหาในบทเพลง

6.2 เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องมิตีสัมพันธ์ ที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นเองจำนวน 8 เพลง โดยใช้ทำนองเพลงรำใจิ่ง ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านของอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มาเป็นทำนองในการร้องและจังหวะประกอบในการเคลื่อนไหว ได้เพลงมาเล่นของเล่น เพลงปลดกัญไวก่อน เพลงวงกลมพาเพลิน เพลงปริศนาดอกไม้ เพลงขนมไทยแสนอร่อย เพลงทางม้าลาย เพลงหนูน้อยมิตรภาพ และเพลงส่วนประกอบต้นไม้

6.3 ความสามารถด้านมิตีสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัยในการมองเห็น การเข้าใจ การจำแนก การจินตนาการเกี่ยวกับมิติต่างๆ ถึงพื้นที่ รูปร่าง ขนาด ระยะทาง ทิศทางของวัตถุ ในลักษณะที่มีขนาดและทิศทางเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆ และสามารถบอกหรือชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสิ่งที่มองเห็นนั้นได้ไร ลักษณะต่อไปนี้

6.3.1 ด้านการจำแนกความเหมือนความแตกต่างของวัตถุ หมายถึง ความสามารถของเด็กในการมองเห็น การฟัง การสัมผัส การชิมรส และการดมกลิ่น เพื่อบอกหรือชี้ให้เห็นความเหมือนความแตกต่างระหว่างวัตถุ

6.3.2 ด้านความสัมพันธ์ของตำแหน่งวัตถุและทิศทางของวัตถุ หมายถึง ความสามารถของเด็กในการจัดวางวัตถุตามตำแหน่งที่กำหนดได้ ดังนี้ ด้านหน้า ด้านหลัง ด้านบน ด้านล่าง ด้านนอก ด้านใน ด้านซ้าย ด้านขวา ระยะใกล้ และระยะไกล โดยใช้ตนเองหรือวัตถุอื่นเป็นจุดอ้างอิง

6.3.3 ด้านการต่อเข้า การแยกออกจากกันของวัตถุ หมายถึง ความสามารถของเด็กในการนำแผ่นโฟมที่เป็นรูปทรงเรขาคณิตออกจากกรอบและสามารถนำชิ้นส่วนของรูปแต่ละรูปต่อเข้าในกรอบได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ รูปวงกลม รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส รูปวงรี และรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

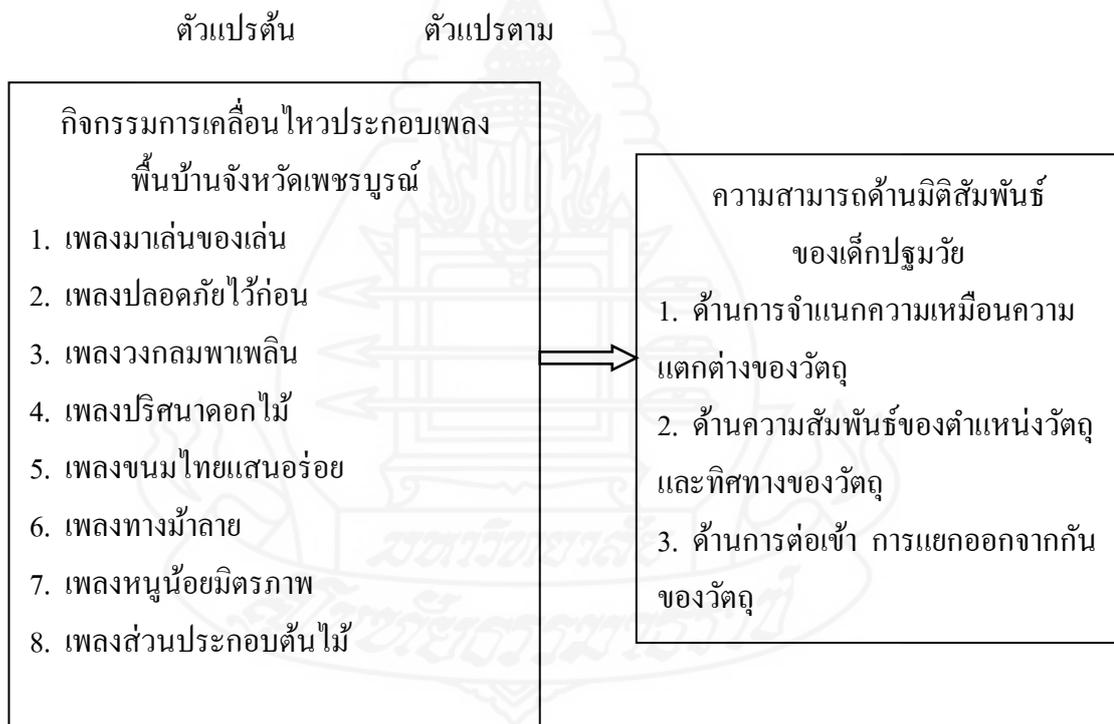
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย

7.2 เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์

7.3 เป็นแนวทางในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

